

**Nr 286.**

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m.; given Stockholms slott den 5 maj 1939.*

Under återopande av bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m.

**GUSTAF.**

*Gustav Möller.*

**Förslag**  
till  
**Lag**  
**om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av**  
**fartyg m. m.**

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden äger Konungen, när riksdagen ej är samlad, i den mån så prövas nödigt förordna, att vad i 2—4 §§ stadgas skall äga tillämpning. Varder ej meddelat förordnande av nästföljande riksdag inom trettio dagar från riksdagens början gillat, skall detsamma efter utgången av nämnda tid upphöra att lända till efterrättelse.

Prövas under tid, då riksdagen är samlad, förhållanden vara för handen, som i första stycket sägs, äger Konungen med riksdagens samtycke meddela förordnande, som där avses.

2 §.

*1 mom.* Utan tillstånd av Konungen eller den Konungen därtill bemyndigat må ej

a) svenskt fartyg eller andel däri överlåtas till utlänning eller till svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren, eller vars aktiekapital enligt vad aktieboken utvisar till mer än en tredjedel är i utländsk ägo;

b) teckning av aktie i svenskt aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri, verkställas för utlänning eller svenskt aktiebolag, som avses under a), ej heller överlåtelse av dylik aktie äga rum till utlänning eller till bolag, som sist nämnts;

c) svenskt fartyg upplåtas till utlänning genom tidsbefraktning eller till nyttjande, ej heller rätt till tidsbefraktning av svenskt fartyg eller nyttjanderätt därtill överlåtas å utlänning.

*2 mom.* Vad i 1 mom. sagts medför ej inskränkning i:

aktieägares rätt till teckning eller erhållande av det antal nya aktier i bolaget, som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet,

den rätt att teckna eller erhålla nya aktier, som, där någon under tiden för giltigheten av förordnande enligt 1 § annorledes än genom teckning eller överlåtelse bekommit aktie, vid tiden härför enligt bolagsordningen var för-  
enad med aktien.

### 3 §.

Utfärdas teckningslista för bildande av aktiebolag, vars aktier enligt 2 § ej må tecknas av eller överlätas till utlänning eller aktiebolag, som i 2 § 1 mom. a) är nämnt, skall teckningslistan innehålla erinran härom.

Lag samma vare, där aktiekapitalet i sådant bolag ökas medelst ny aktie-  
teckning och teckningsrätt därvid tillkommer annan än aktieägare.

### 4 §.

Överlåtelse, aktieteckning eller upplåtelse, som sker i strid mot bestämmel-  
sorna i 2 § 1 mom., vare utan verkan.

Utgives aktiebrev till obehörig aktietecknare, medföre brevet icke rätt i bo-  
laget så länge brevet innehaves av den obehörige tecknaren eller annan, som  
enligt lag icke är behörig innehava detsamma.

### 5 §.

Har i strid mot bestämmelserna i 2 § 1 mom. överlåtelse eller upplåtelse  
skett, straffes överlåtaren eller upplåtaren med dagsböter eller fängelse i  
högst ett år.

Fälles någon, som i strid mot bestämmelserna i 2 § 1 mom. a) eller b)  
överlätit egendom, till ansvar enligt första stycket, må domstolen, efter ty  
skäligt finnes, förklara egendomen förverkad eller, om den ej kan tillrätta-  
skaffas, förplikta honom att utgiva ersättning för egendomens värde. Den  
som eljest förbrutit sig som i första stycket sägs må, efter ty skäligt finnes,  
dömas att utgiva betingat vederlag.

Har överlåtelse av aktie förmedlats av någon, som yrkesmässigt i kom-  
mission köper och säljer fondpapper, skall vad i denna paragraf är stadgat  
om överlåtare äga tillämpning å kommissionären; hava såväl överlåtaren  
som förvärvaren anlitat kommissionär, skall vad nu sagts gälla den som  
handlat för förvärvarens räkning.

### 6 §.

Har vad i 3 § stadgas ej iakttagits vid utfärdande av teckningslista, varde  
stiftare eller, där fråga är om ökning av aktiekapital, ledamot i bolagets  
styrelse dömd till dagsböter.

Har på grund av aktieteckning, som skett i strid mot bestämmelserna i  
denna lag, aktiebrev utgivits till utlänning eller bolag, som i 2 § 1 mom. a)  
är nämnt, varde styrelseledamot, med vars begivande brevet utgivits, straf-  
fad med dagsböter eller fängelse i högst ett år.

## 7 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, ävensom förverkad egendom samt ersättning och vederlag, varom i 5 § förmäles, tillfalla kronan.

---

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Vad i denna lag stadgas skall icke gälla med avseende å rätten för utlänning att överlåta sådan andel i fartyg eller sådan aktie, som vid den tid då förordnande enligt 1 § träder i tillämpning redan äges av utlänning, eller sådan rätt till tidsbefraktning av eller nyttjanderätt till fartyg, som vid samma tid tillkommer utlänning, ej heller å den rätt att teckna eller erhålla nya aktier, som vid sådan tid enligt bolagsordningen må tillkomma aktieägare.

---

*Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet d Stockholms slott den 31 mars 1939.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Möller, fråga om lagstiftning rörande *förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m.*

Föredraganden anför:

»Under världskriget visade det sig på ett förhållandevis tidigt stadium nödvändigt att tillgripa åtgärder till förhindrande av att den svenska handelsflottan minskades genom försäljning av fartyg till utlandet. Sålunda ingav kommerskollegium redan i augusti 1915 till chefen för finansdepartementet en promemoria, i vilken påpekades vådorna för den svenska sjöfarten av dessa förhållanden och önskvärdheten av att försäljningarna så vitt möjligt begränsades till äldre eller eljest mindervärdigt tonnage. Kollegium föreslog i anledning härav införande av exportförbud för maskindrivna fartyg av järn eller stål, byggda senare än 1890 med storlek överstigande 200 brutton. Möjlighet borde dock hållas öppen att i förekommande fall lämna licens för försäljning även av ett eljest under förbudet innefattat fartyg.

Någon omedelbar åtgärd föranledde denna framställning icke. Sedan emellertid fartygsförsäljningarna vid årsskiftet 1915/1916 börjat att på ett oroväckande sätt stiga, anbefalldes Kungl. Maj:t den 8 januari 1916 kommerskollegium att, då fråga uppkomme om fartygs avförande ur fartygsregistret på grund av försäljning till utlandet, därom hos Kungl. Maj:t göra anmälan och avvakta Kungl. Maj:ts beslut huruvida hinder kunde möta mot avförandet.

Sedermåra inkom kommerskollegium till Kungl. Maj:t med en framställning den 20 januari 1916, vari kollegium framhöll, att Kungl. Maj:ts nyssberörda beslut den 8 januari 1916 icke vore och givetvis icke heller varit avsett att vara tillfyllest för åstadkommande av ett effektivt hinder mot fartygsöverlåtelser till utlandet. I detta syfte ansåge kollegium alltjämt ett förbud mot dylika överlåtelser erforderligt, och kollegium framlade ett lagförslag, enligt vilket Kungl. Maj:t skulle erhålla bemyndigande att utfärda förbud mot fartygsöverlåtelse till utlandet, varjämte straffbestämmelser voro meddelade för överträdelse av förbudet.

Detta kollegii lagförslag anmäldes av chefen för finansdepartementet i statsrådet den 28 januari 1916. Departementschefen betonade därvid särskilt vådorna för landet av de då pågående omfattande fartygsförsäljningarna och framhöll bland annat, att ur nationalekonomisk synpunkt redan det förhållandet att sjöfartsnäringsen ginge tillbaka i och för sig vore mindre lyckligt. Därigenom berövades många svenska sjömän möjlighet att under svensk flagga utöva sitt yrke och de nödgades i stället söka sin utkomst inom främmande flottor. En mycket stor del av de för vårt folk nödiga livsmedlen och av råvaror för vår industri måste importeras och då naturligen i huvudsak sjövägen. Å andra sidan hade ock vår export starkt behov av fartyg såsom transportmedel. Vikten och fördelen av att dessa uppgifter för sjöfarten i största möjliga utsträckning fullgjordes medelst svenska fartyg syntes ligga i öppen dag. Då handelsflottan nu minskades, bleve den än mindre skickad för nämnda uppgifter, och möjligheterna att omedelbart eller inom en snar framtid åter täcka den åsamkade bristen syntes vara mycket kring-skurna. Departementschefen framlade därefter ett inom departementet överarbetat förslag till lag om förbud i vissa fall mot förvärv av fartyg eller andel däri eller av aktier i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri. Detta förslag avvek från kommerskollegii förslag, bland annat därutinnan, att även försäljning till utlänning av aktier i svenska rederiaktiebolag förbjudits, varjämte med utlänning likställdes sådana svenska rättssubjekt, beträffande vilka förelåge särskild fara för ett övervägande utländskt inflytande. Vidare hade bestämmelserna om straff och annan påföljd i anledning av överträdelse av förbudet uteslutits. Till motivering av sistberörda ändring anförde departementschefen, att det syntes vara tillräckligt att stadga avtalets ogiltighet. Härigenom förhindrades, att fartyget eller annan egendom, varom vore fråga, överginge i utländsk ägo.

I anledning av erinringar från lagrådets sida vidtogs i det av Kungl. Maj:t i proposition nr 43 för riksdagen framlagda lagförslaget den ändring, att förbudet mot överlåtelse ej utsträcktes till aktier i rederibolag, ej heller till att avse rättssubjekt, i vilka utländskt inflytande kunde göra sig gällande. Slutligen infördes i anslutning till kommerskollegii ursprungliga förslag straffbestämmelser i lagförslaget.

Riksdagen antog förslaget, dock med den ändring att jämväl tidsbefraktning till utlänning av svenskt fartyg på längre tid än 6 månader blev förbjuden. Lag i ämnet utfärdades den 6 mars 1916 (nr 47). Enligt övergångsbestämmelserna var lagens giltighetstid begränsad till och med den 31 mars 1917. Förordning om lagens ikraftträdande utfärdades av Kungl. Maj:t förstnämnda dag (nr 48), därvid dock stadgades att bestämmelserna ej skulle äga tillämpning å fartyg, som hade mindre bruttodräktighet än 20 registerton. Redan vid samma riksdag vidtogs på Kungl. Maj:ts förslag en komplettering i lagen, i det jämväl upplåtelse till utlänning att nyttja svenskt fartyg till sjöfart för egen räkning blev förbjuden. Lag i överensstämmelse härmed om utsträckt tillämpning av lagen den 6 mars 1916 blev utfärdad den 8 juli 1916

(nr 272), och enligt förordning samma dag (nr 273) sattes förbudet omedelbart i tillämpning.

På grund av att aktier i svenska rederibolag i avsevärd utsträckning försåldes till utlandet framhöll statens handelskommission i skrivelse till Kungl. Maj:t den 12 oktober 1916, att åtgärder från det allmännas sida borde vidtagas till förhindrande av att den faktiska äganderätten till fartyg överginge i utländsk ägo. Sedan kommerskollegium i ärendet avgivit yttrande, utarbetades inom finansdepartementet ett förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri eller upplåtelse av fartyg, så ock mot förvärv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri. Den ifrågasatta nya lagen var avsedd att ersätta de båda lagarna i ämnet den 6 mars och den 8 juli 1916.

Avvikelserna mellan lagförslaget och nyssnämnda lagar bestodo huvudsakligen däri, att i förslaget upptagits en utsträckning av förbudet att omfatta även överlåtelse av fartyg eller fartygsandel till svenska rättssubjekt, i avseende å vilka förefunnes särskild fara för utländskt inflytande. Såsom ur sådan synpunkt »farliga» betraktades aktiebolag, vars aktiebrev voro ställda till innehavaren, ävensom annat svenskt aktiebolag, vars aktiekapital enligt vad aktieboken utvisade till mer än en tredjedel var i utländsk ägo. Vidare skulle förbudet mot överlåtelse gälla även i fråga om aktier i svenska aktiebolag, som hade till föremål för sin verksamhet att idka rederirörelse eller som utan att dess verksamhet hade sådant föremål ägde fartyg, vars bruttodräktighet uppginge till 100 registerton eller därutöver, eller andel i sådant fartyg. Förbudet gällde ej endast överlåtelse av aktie till utlänning utan även teckning av aktie för utlänningsräkning. Med utlänning skulle vara likställt svenskt aktiebolag, i fråga om vilket enligt vad nyss angivits fara för utländskt inflytande föreläge.

Sedan i anledning av anmärkningar av lagrådet vissa jämkningar i lagförslaget vidtagits, framlades detsamma i proposition nr 99 för 1917 års riksdag. Förslaget vann med viss jämkning, bland annat i vad angår aktieförvärv i svenska rederibolag, riksdagens bifall, och den 28 mars 1917 utfärdades lag (nr 103) om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri eller upplåtelse av fartyg, så ock mot förvärv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri.

Genom förordning samma dag (nr 104) sattes förbuden i kraft från och med den 1 april 1917.

1917 års lag skulle enligt sin lydelse äga giltighet till och med den 30 april 1918 men blev successivt årsvis förnyad till och med den 28 februari 1921. Sistnämnda dag utfärdades ny lag i ämnet (nr 56). Den nya lagen innefattade en del begränsningar i jämförelse med 1917 års lag. Sålunda gällde ifrågakommande förbud enligt 1921 års lag ej alla svenska fartyg. Från lagens tillämpning voro nämligen undantagna fartyg av stål eller järn med en bruttodräktighet understigande 2,000 registerton och vars ålder, byggnadsåret inberäknat, överstege 25 år, ävensom fartyg av trä eller av trä och järn

med en bruttodräktighet understigande 500 ton och en ålder av över 30 år. Vidare hade förbuden mot upplåtelse av fartyg till utlänning genom nyttjanderätt eller tidsbefraktning uteslutits ur lagen. Sistnämnda lag var efter prolongation gällande till och med den 28 februari 1923. Därefter har lagstiftning i ämnet ej ansetts behöfelig.

Då, på sätt framgår av det anförda, 1917 års lag tillämpades under största delen av den egentliga kristiden, torde en närmare redogörelse för denna lags bestämmelser här få meddelas. Enligt lagens 1 § skulle vid krig eller krigsfara, vari riket befunno sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden Konungen, i den mån så prövades nödigt, äga att för viss tid eller tillsvidare förordna, att överlåtelse, upplåtelse eller aktieteckning som i lagen avsåges ej finge ske utan förut givet lov av Konungen eller den Konungen därtill bemyndigade.

Förbudet i fråga avsåg följande fall:

1) överlåtelse av svenskt fartyg eller andel däri till utlänning eller till svenskt aktiebolag, vars aktiebrev finge ställas till innehavaren, eller till annat svenskt aktiebolag, vars aktiekapital enligt vad aktieboken utvisade till mer än en tredjedel vore i utländsk ägo;

2) upplåtelse till utlänning av svenskt fartyg, till nyttjande eller genom tidsbefraktning, för obestämd tid eller längre tid än sex månader eller tid, som tillsammans med den, under vilken fartyget efter den 6 mars 1916 varit av utlänning nyttjat eller tidsbefraktat, översteg sex månader,

så ock överlåtelse till utlänning av sådan nyttjanderätt till svenskt fartyg eller sådan rätt på grund av tidsbefraktning därav;

3) teckning för utlänning eller svenskt aktiebolag, som under 1) nämnts, av aktie i svenskt aktiebolag, som ägde fartyg eller andel däri,

så ock överlåtelse av dylik aktie till utlänning eller svenskt aktiebolag, som under 1) nämnts.

I lagens 2 § voro intagna vissa undantag från förordnandets tillämpning, vartill jag senare torde få återkomma.

Enligt lagens 3 § skulle, därest under tid, då förordnande enligt 1 § gällde, teckningslista utfärdades för bildande av aktiebolag, vars aktier enligt förordnandet ej finge tecknas av eller överlåtas till utlänning eller annan, som i 1 § 1) nämnts, teckningslistan innehålla erinran härom. Enahanda skulle gälla, där under sagda tid aktiekapitalet i sådant bolag ökades medelst ny aktieteckning och teckningsrätt därvid tillkomme annan än aktieägare.

Därest i strid mot förordnande, som enligt 1 § meddelats, överlåtelse, upplåtelse eller aktieteckning ägde rum, skulle detta enligt 4 § i lagen vara utan verkan. Om efter sådan aktieteckning aktiebrev till obehörig tecknare bleve utgivet, medförde brevet, så länge det var i hans eller annan obehörig innehavares hand, icke rätt i bolaget.

I lagens 5—7 §§ voro intagna föreskrifter om påföljder för överträdelser mot lagen, nämligen vid överlåtelse i strid mot föreskrifterna böter upp till 20,000 kronor eller fängelse intill ett år. Om överlåtelsen avsåg fartyg eller



andel däri, skulle den överlåtna egendomen tagas i beslag och dömas förbruten. Kunde beslag ej äga rum, eller gällde överlåtelsen aktie, skulle överlåtarens förpliktas utgiva ett belopp motsvarande egendomens värde.

Vidare funnos straffbestämmelser för fondhandlare, som medverkat vid transaktion i strid mot bestämmelserna, ävensom för stiftare av aktiebolag eller styrelseledamot, vilken ej iakttagit givna föreskrifter i fråga om teckningslista m. m. Slutligen voro meddelade föreskrifter om åtal, bötesförvandling m. m.

På uppdrag av rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap avgav i en den 5 juni 1929 dagtecknad promemoria kommerserådet Axel Lindblad till kommissionen yttrande rörande statliga åtgärder under krigstidsförhållanden i avseende å sjöfarten.

Efter en redogörelse för de under världskriget och åren därefter gällande lagbestämmelserna om förbud mot överlåtelse och upplåtelse av svenskt fartyg framhöll Lindblad, att den slutliga utformning, som de under världskriget för sjöfartens reglering tillkomna lagarna erhållit, utan tvivel visat sig fullt tillfredsställande för ernående av det med dem avsedda ändamålet. Någon väsentligare förändring i ifrågavarande lagtexter syntes knappast vara erforderlig. I vissa hänseenden ifrågasatte dock Lindblad kompletteringar och jämkningar. Härtill torde jag i det följande få återkomma.

Sedermera har inom rikskommissionen, under beaktande av de synpunkter Lindblad framhållit, utarbetats ett utkast till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m.

Detta lagförslag jämte förenämnda promemoria har den 26 september 1938 remitterats till kommerskollegium för utlåtande. Sedan kollegium i ärendet införskaffat yttranden från Sveriges redareförening och Sveriges segelfartygsförening, har kollegium med utlåtande den 3 december 1938 överlämnat ett inom kollegium överarbetat förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m.

Kommerskollegii förslag överensstämmer i sak väsentligen med 1917 års lag med de ändringar som rikskommissionen däri vidtagit. För berörda ändringar ävensom för de avvikelser, som kollegium för sin del ytterligare förordat, redogör jag i det följande i samband med framläggande av mina egna synpunkter på ämnet. I det sammanhanget kommer jag också att beröra de erinringar, som de hörda sjöfartssammanslutningarna gjort i ärendet.

Behövligheten av en lagstiftning i syfte att under en krigs- eller krissituation förhindra, att det svenska fartygsbeståndet i större eller mindre omfattning övergår i utländsk ägo, torde enligt vad erfarenheterna under världskriget givit vid handen vara så påtaglig, att någon närmare motivering härför ej behöver lämnas. För att bestämmelser i ämnet skola kunna oförtövat meddelas, i händelse behov därav skulle uppstå vid en tidpunkt, då riksdagen ej är samlad, synes det önskvärt, att en lag, innefattande erforderligt bemyndigande för Kungl. Maj:t att utfärda ifrågavarande föreskrifter, redan

*Departements-  
chefen.*

nu antages. I stort sett torde man, såsom ock i den på föranstaltande av rikskommissionen utarbetade promemorian påpekats, kunna anknyta till 1917 års i det föregående återgivna lag i ämnet. Det inom rikskommissionen uppsatta och inom kommerskollegium överarbetade förslaget synes mig med vissa jämkningar lämpligen kunna läggas till grund för lagstiftningen.

I 1 § i den nu ifrågasatta lagen torde böra angivas förutsättningarna för att lagens huvudbestämmelser skola träda i tillämpning. Paragrafen har avfattats i huvudsaklig överensstämmelse med motsvarande stadgande i det förslag till allmän förfogandelag, som förut i dag anmälts av chefen för justitiedepartementet. Bestämmelserna i 2—4 §§ skola äga tillämpning allenast när vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden därom förordnats. Då riksdagen är samlad, meddelas sådant förordnande av Konungen med riksdagens samtycke. Mellan riksdagarna skall Konungen äga giva dylikt förordnande, vilket dock i sådant fall icke utan riksdagens gillande må gälla längre än till dess trettio dagar förflutit från nästkommande riksdags början. Någon skyldighet för Konungen att före meddelandet av dylikt förordnande utfärda riksdagskallelse har ej ansetts böra föreskrivas.

Förbudet torde liksom i 1917 års lag böra avse *dels* överlåtelse av svenskt fartyg eller andel däri till utlänning eller till aktiebolag, i fråga om vilket fara föreligger att ett övervägande utländskt inflytande kan där göra sig gällande, *dels* överlåtelse till utlänning eller aktiebolag som nyss nämnts av aktie i svenskt bolag, som äger fartyg eller andel däri, ävensom teckning av aktie för dylika rättssubjekt, *dels ock* nyttjanderättsupplåtelse av svenskt fartyg till utlänning.

Beträffande villkoren för att ett fartyg skall anses såsom svenskt vill jag hänvisa till sjölagens 1 §, som stadgar, att ett fartyg skall anses såsom svenskt, när det antingen till minst två tredjedelar äges av svenska undersåtar eller ock tillhör ett aktiebolag, vars styrelse har sitt säte i riket och består av aktieägare, som äro svenska undersåtar.

Kommerskollegium har, i enlighet med vad i Lindblads promemoria ifrågasatts, föreslagit att i anslutning till den s. k. fartygsuttagningsslagen i förevarande lag borde intagas en uttrycklig bestämmelse, att med fartyg avsåges jämväl båtar och andra farkoster. Med hänsyn till att sistberörda lag närmast är avsedd att trygga tillgången inom landet på passagerare- och fraktfartyg torde emellertid behov av dylikt tillägg knappast föreligga.

Vad angår kretsen av de juridiska personer, i fråga om vilka fara skall anses föreligga, att de kunna råka under utländskt inflytande, har kollegii förslag avfattats i full överensstämmelse med 1917 års lag. Jag ansluter mig härtill. Sålunda torde till denna grupp böra föras aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren, ävensom sådant aktiebolag, vars aktiekapital enligt vad aktieboken utvisar till mer än en tredjedel är i utländsk ägo. Till juridiska personer av nu nämnd art får alltså icke överlätas svenskt fartyg eller andel däri eller aktie i svenskt aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri, ej heller får för ifrågavarande juridiska personers räkning aktieteckning ske i

sistberörda slag av aktiebolag. Det kan visserligen ifrågasättas, huruvida icke till gruppen av ur angiven synpunkt »farliga» rättssubjekt borde hänföras även aktiebolag, som äga aktier i svenska rederier — detta för att förekomma, att lagstiftningen skulle kunna kringgå genom att utlänning genom förvärv av aktier i bolag, som äger rederiaktier, skaffar sig ett faktiskt bestämmande inflytande över svensk rederirörelse. För att emellertid icke över hövan komplicera lagstiftningen synes mig en sådan utvidgning av densammas giltighetsområde tillsvidare icke böra ske.

Enligt 1917 års lag gällde förbudet mot upplåtelse till utlänning av svenskt fartyg till nyttjande eller genom tidsbefraktning allenast upplåtelse på obestämd tid eller längre tid än sex månader eller tid, som tillsammans med den, under vilken fartyget efter den 6 mars 1916 — dagen för utfärdandet av den första lagen i ämnet — varit av utlänning nyttjat eller tidsbefraktat, översteg sex månader. I förenämnda av Lindblad avgivna promemoria framhålles, att den tid av sex månader, under vilken fartyg sålunda utan Konungens lov finge upplåtas till utlänning till nyttjande eller genom tidsbefraktning, syntes vara mer eller mindre godtyckligt vald. Sådana krigsförhållanden kunde, anföres det vidare, säkerligen inträffa, att en annan tidsperiod — kortare eller längre — här borde stadgas. Häremot har redareföreningen å sin sida hemställt, att motsvarande medgivande till viss tids upplåtelse, som lämnats rederierna under världskriget, även i fortsättningen måtte tillämpas, detta så mycket hellre som den svenska handelsflottan sedan dess väsentligt ökats, till följd varav en relativt större tonnagemängd komme att stå till förfogande vid ett kommande krig.

Kommerskollegium har på de av Lindblad anförda skälen icke funnit lämpligt, att i lagen intoges en bestämmelse om fixerad tid, inom vilken nu avsedd upplåtelse skulle vara tillåten. Syftet med redareföreningens erinran torde enligt kollegii mening kunna tillgodoses genom att Kungl. Maj:t antingen fristående eller i den verkställighetsförordning, som förutsättes för lagens ikraftträdande, undantager från förbudet upplåtelse avseende viss tid, som då kan smidigare fastställas efter omständigheterna, därest förhandenvarande förhållanden överhuvud taget göra avsett undantag lämpligt eller möjligt.

För egen del ansluter jag mig till de synpunkter, som kommerskollegium sålunda anför.

I 2 § i 1917 års lag voro upptagna vissa undantag från tillämpningen av Kungl. Maj:ts förordnande. Sålunda skulle dylikt förordnande ej medföra inskränkning i följande avseenden:

1) rätten för utlänning att överlåta sådan andel i fartyg eller sådan aktie, som vid den tid, från vilken förordnandet ägde tillämpning, var i utlännings ägo, eller sådan nyttjanderätt till fartyg eller rätt på grund av tidsbefraktning, som vid samma tid tillkom utlänning,

2) rätten att teckna eller överlåta aktie i aktiebolag, vars aktiebrev finge ställas till innehavaren,

3) aktieägares rätt till teckning eller erhållande av det antal nya aktier i bolaget, som svarade mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet,

4) den rätt att teckna eller erhålla nya aktier, som vid den tid, från vilken förordnandet ägde tillämpning, enligt bolagsordningen tillkom aktieägare, eller som, där någon under tiden för förordnandets giltighet annorledes än genom teckning eller överlåtelse bekommit aktie, vid tiden härför enligt bolagsordningen var förenad med aktien.

I det inom rikskommissionen utarbetade lagutkastet hava av dessa undantagsbestämmelser stadgandena under punkterna 2)—4) uteslutits, medan stadgandet under punkt 1) i något förändrad form intagits bland övergångsbestämmelserna. Till sistberörda stadgande återkommer jag senare. Vad den förra gruppen av undantag beträffar har kommerskollegium framhållit, att kollegium icke funnit skäl föreligga att utesluta desamma. Såvitt angår den rätt att teckna eller erhålla nya aktier, som enligt bolagsordningen tillkommer aktieägare vid tid, då förordnande enligt lagen träder i tillämpning, har det härutinnan föreskrivna undantaget synts kollegium böra upptagas i övergångsbestämmelserna, medan däremot övriga nyssnämnda undantag enligt kollegii mening borde inflyta i lagen i form av ett moment 2 till 2 §.

Jag delar kommerskollegii mening att undantagsstadgandet under punkt 1) lämpligen bör upptagas bland övergångsbestämmelserna, samt att anledning torde saknas att icke, liksom enligt 1917 års lag, på sätt kollegium föreslagit, medgiva undantag från förbudsbestämmelserna i de under punkterna 3) och 4) avsedda fallen. Vad däremot angår undantaget under punkt 2) förefaller det mig som om det skulle bättre överensstämma med den ifrågavarande lagstiftningens syfte att, i likhet med vad fallet är i rikskommissionens förslag, dylikt undantag ej stadgas i lagen.

Beträffande påföljderna för ett åsidosättande av förbud mot egendoms överlåtande upptog det inom rikskommissionen utarbetade lagutkastet i 5 § förutom dagsböter förverkande av den egendom, som överlåtits i strid mot de givna bestämmelserna, i vilket sistberörda hänseende lagutkastet överensstämde med 1917 års lag. Redareföreningen har förklarat sig anse, att det borde tagas under övervägande att till domstols avgörande överlämna, huruvida överträdelse mot ifrågavarande bestämmelser skulle medföra förverkande av den överlåtna egendomen eller ej, något som även skulle kunna anses motiverat av strafflatituden — dagsböter eller fängelse i högst ett år — i första stycket av utkastets 5 §. Det vore icke otänkbart, att omständigheterna i vissa fall vore sådana, att en domstol ansåge sig kunna befria vederbörande från nämnda påföljd.

Kommerskollegium har under erinran om betydelsen av att lagens effektivitet i möjligaste mån garanteras icke ansett sig kunna förorda den föreslagna ändringen. Skulle det i något enstaka fall — yttrar kollegium — komma att visa sig, att en strikt tillämpning av stadgandet om egendoms förverkande drabbade oskäligt hårt, stode ju det extraordinära rättsmedlet i

form av nådeansökan till buds. Kollegium tillstyrkte därför det föreliggande lagutkastet på nu åsyftad punkt.

För egen del finner jag vad redareföreningen anfört emot, att påföljden avegendoms förverkande skulle obligatoriskt inträda vid överträdelse av meddelat förbud mot överlåtelse av fartyg eller andel däri eller aktie i vissa aktiebolag, icke sakna berättigande. Att i detta hänseende för undvikande av oskäligen hårdhet lita till nådeinstitutet synes mig mindre lämpligt. Jag vill förty förorda, att frågan huruvida förverkandepåföljden i visst fall skall inträda eller ej lämnas till domstols fria beprövande.

Vad slutligen angår den förut återgivna såsom punkt 1) betecknade föreskriften i 2 § av 1917 års lag — vilken föreskrift, såsom nämnts, av rikskommissionen i dess lagutkast överflyttats till övergångsbestämmelserna — vill jag erinra om att enligt 1917 års lag överlåtelseförbudet icke gällde »rätten för utlänning» att överlåta sådan andel i fartyg eller sådan aktie, som vid den tid, från vilken förordnandet ägde tillämpning, var i utlännings ägo, ej heller i fråga om sådan nyttjanderätt till fartyg eller rätt på grund av tidsbefraktning, som vid samma tid tillkom utlänning. Den sålunda givna avfattningen valdes på hemställan av lagrådet (se prop. 1917 nr 99 s. 28 o. f.) i syfte att förekomma, att bland annat fartygsandel eller aktie, som vid tiden för förordnandets ikraftträdande var i utländsk ägo men sedermera övergick på svenska händer, av den svenska ägaren senare skulle kunna överflyttas till utlänning. I rikskommissionens lagutkast hava emellertid orden »rätten för utlänning» uteslutits, varigenom transaktioner av sistnämnda art skulle blivit rättsenliga. Kommerskollegium — som i likhet med rikskommissionen ansett, att stadgandets plats rätteligen vore bland övergångsbestämmelserna — har, under hänvisning till lagrådets nyss berörda uttalande, framhållit, att en dylik utsträckning av området för undantaget icke syntes motiverad. Då det synes mig uppenbart, att syftet med förevarande lagstiftning ej skulle behörigen tillgodoses, i händelse t. ex. en fartygsandel, som under tiden för förordnandets giltighet övergått från en utlänning till en svensk, skulle åter kunna avyttras till en utlänning, ansluter jag mig till den av kommerskollegium förordade ståndpunkten.

I de delar, som här ej berörts, torde, i huvudsaklig överensstämmelse med rikskommissionens av kommerskollegium biträdda förslag, böra gälla bestämmelser motsvarande de i 1917 års lag upptagna.

Den förordade lagstiftningen har sålunda i likhet med 1917 års lag erhållit en avsevärd räckvidd. Det är emellertid självfallet, att Kungl. Maj:t genom verkställighetsförordning eller i annan ordning kommer att tillse, att förbudsbestämmelserna icke erhålla vidare tillämpning än som påkallas av förhållandena.

I enlighet med vad jag här angivit har inom handelsdepartementet upprättats förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m.»

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall.

Ur protokollet:

*Nils Sehlberg.*

---

Bilaga.

## Förslag

till

## Lag

### om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m.

Härigenom förordnas som följer:

#### 1 §.

Vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden äger Konungen, när riksdagen ej är samlad, i den mån så prövas nödigt förordna, att vad i 2—4 §§ stadgas skall äga tillämpning. Varder ej meddelat förordnande av nästföljande riksdag inom trettio dagar från riksdagens början gillat, skall detsamma efter utgången av nämnda tid upphöra att lända till efter rättelse.

Prövas under tid, då riksdagen är samlad, förhållanden vara för handen, som i första stycket sägs, äger Konungen med riksdagens samtycke meddela förordnande, som där avses.

#### 2 §.

1 mom. Utan tillstånd av Konungen eller den Konungen därtill bemyndigat må ej

a) svenskt fartyg eller andel däri överlåtas till utlänning eller till svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren, eller vars aktiekapital enligt vad aktieboken utvisar till mer än en tredjedel är i utländsk ägo;

b) teckning av aktie i svenskt aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri, verkställas för utlänning eller svenskt aktiebolag, som avses under a), ej heller överlåtelse av dylik aktie äga rum till utlänning eller till bolag, som sist nämnts;

c) svenskt fartyg upplåtas till utlänning genom tidsbefraktning eller till nyttjande, ej heller rätt till tidsbefraktning av svenskt fartyg eller nyttjanderätt därtill överlåtas å utlänning.

2 mom. Vad i 1 mom. sagts medför ej inskränkning i rätt, som nedan sägs:

aktieägares rätt till teckning eller erhållande av det antal nya aktier i bolaget, som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet,

den rätt att teckna eller erhålla nya aktier, som, där någon under tiden för giltigheten av förordnande enligt 1 § annorledes än genom teckning eller överlåtelse bekommit aktie, vid tiden härför enligt bolagsordningen var för-  
enad med aktien.

## 3 §.

Utfärdas teckningslista för bildande av aktiebolag, vars aktier enligt 2 § ej må tecknas av eller överlåtas till utlänning eller aktiebolag, som i 2 § 1 mom. a) är nämnt, skall teckningslistan innehålla erinran härom.

Lag samma vare, där aktiekapitalet i sådant bolag ökas medelst ny aktie-  
teckning och teckningsrätt därvid tillkommer annan än aktieägare.

## 4 §.

Sker överlåtelse, aktieteckning eller upplåtelse i strid mot bestämmelserna i 2 § 1 mom., vare överlåtelsen, aktieteckningen eller upplåtelsen utan ver-  
kan.

Utgives aktiebrev till obehörig aktietecknare, medför brevet icke rätt i bo-  
laget så länge brevet innehaves av den obehörige tecknaren eller annan, som enligt lag icke är behörig innehava detsamma.

## 5 §.

Har i strid mot bestämmelserna i 2 § 1 mom. överlåtelse eller upplåtelse  
skett, straffes överlåtaren eller upplåtaren med dagsböter eller fängelse i  
högst ett år.

Fälles någon, som i strid mot bestämmelserna i 2 § 1 mom. a) eller b)  
överlåtit egendom, till ansvar enligt första stycket, må domstolen, efter ty  
skäligt finnes, förklara egendomen förverkad eller, om han ej kan tillrätta-  
skaffa egendomen, förplikta honom att utgiva ersättning för egendomens  
värde. Den som eljest förbrutit sig som i första stycket sägs, må, efter ty  
skäligt finnes, dömas att utgiva betingat vederlag.

Avser överlåtelsen aktie och har överlåtaren därvid anlitat sådan fond-  
handlare, som avses i bestämmelserna om särskild stämpelavgift vid köp  
och byte av fondpapper, äge vad i denna paragraf är stadgat om överlåtare  
i stället tillämpning å fondhandlaren. Är andre kontrahenten fondhandlare,  
straffes ock han enligt vad i första stycket om överlåtare sägs.

## 6 §.

Har vad i 3 § stadgas ej iakttagits vid utfärdande av teckningslista, varde  
stiftare eller, där fråga är om ökning av aktiekapital, ledamot i bolagets  
styrelse dömd till dagsböter.

Har på grund av aktieteckning, som skett i strid mot bestämmelserna i  
denna lag, aktiebrev utgivits till utlänning eller bolag, som i 2 § 1 mom. a)  
är nämnt, varde styrelseledamot, med vars begivande brevet utgivits, straf-  
fad med dagsböter eller fängelse i högst ett år.



7 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, ävensom förverkad egendom samt ersättning och vederlag, varom i 5 § förmåles, tillfalla kronan.

---

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Vad i denna lag stadgas skall icke gälla med avseende å rätten för utlänning att överlåta sådan andel i fartyg eller sådan aktie, som vid den tid då förordnande enligt 1 § träder i tillämpning redan äges av utlänning, eller sådan rätt till tidsbefraktning av eller nyttjanderätt till fartyg, som vid samma tid tillkommer utlänning, ej heller å den rätt att teckna eller erhålla nya aktier, som vid sådan tid enligt bolagsordningen må tillkomma aktieägare.

---

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 4 maj 1939.*

Närvarande:

justitieråden EKLUND,  
LAWSKI,  
VON STEYERN,  
regeringsrådet HJÄRNE.

Enligt lagrådet den 22 april 1939 tillhandakommet utdrag av protokoll över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 31 mars 1939, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Gunnar Danielson.

*Lagrådet yttrade:*

Straff för delaktighet i brott som avses i 5 § av förslaget torde kunna ådömas med tillämpning av bestämmelserna i 3 kap. strafflagen. Såsom delaktig synes sålunda kunna straffas bland andra köpare ävensom den som i egenskap av fullmäktig för överlåtarens räkning slutit avtalet eller därvid uppträtt såsom kommissionär.

En av grunderna till den i tredje stycket upptagna specialregeln om straff för fondkommissionär torde vara att denne, enligt 7 § lagen om kommission, handelsagentur och handelsresande, i egenskap av handelskommissionär icke är pliktig att för kommittenten uppgiva namnet å den, med vilken han för dennes räkning slutit avtal. I fall då överlåtaren anlitat en handelskommissionär, torde i regel endast denne veta, till vem överlåtelsen sker. Det är därför naturligt att betrakta kommissionären såsom överlåtare och i följd därav straffa honom såsom gärningsman. Ett följdriktigt genomförande av denna grundsats kräver emellertid att, när avtalet träffats mellan två kommissionärer, den kommissionär som handlar för förvärvarens räkning och icke den av överlåtaren anlitate skall i första hand bära ansvaret för överträdelse av lagen.

Enligt nuvarande lydelse av sista stycket i 3 § förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpap-

per skall i förordningen med uttrycket fondhandlare i allmänhet förstås den som enligt lagen om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet är att anse såsom fondkommissionär, men skall, vid tillämpning av vissa angivna paragrafer i förordningen, under fondhandlare inbegripas jämväl den som, utan att vara fondkommissionär, driver sådan rörelse med fondpapper att han på grund därav är pliktig att föra handelsböcker. Då i 5 § tredje stycket i förslaget talas om fondhandlare, som avses i bestämmelserna om särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper, kan det med hänsyn till innehållet i den här förut återgivna bestämmelsen vara tveksamt vilka fondhandlare som åsyftas. Ett förtydligande i denna del är därför önskvärt. Lämpligt synes vara att följa terminologien i lagen den 16 maj 1919 med vissa bestämmelser om rätt att förfoga över annan tillhöriga fondpapper och låta regeln i 5 § tredje stycket gälla envar som yrkesmässigt i kommission köper och säljer fondpapper.

På grund av vad sålunda anförts hemställer lagrådet, att åt tredje stycket i förevarande paragraf gives det innehållet att, där överlåtelse av aktie förmedlats av någon som yrkesmässigt i kommission köper och säljer fondpapper, vad i paragrafen är stadgat om överlåtaren skall äga tillämpning å kommissionären samt att om såväl överlåtaren som förvärvaren anlitat kommissionär vad nu sagts skall gälla den som handlat för förvärvarens räkning.

Ur protokollet:

*Wilhelm von Schwerin.*

---

*Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 maj 1939.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Möller, anmäler efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet lagrådets den 4 maj 1939 avgivna utlåtande över det den 31 mars 1939 till lagrådet remitterade förslaget till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m.

Efter att hava redogjort för innehållet i lagrådets utlåtande anför föredraganden:

»Jag har låtit ändra 5 § tredje stycket i förslaget i enlighet med den av lagrådet framställda erinran. Dessutom har jag låtit vidtaga vissa mindre jämkningar av redaktionell natur i vissa delar av förslaget.»

Föredraganden hemställer — under framhållande av att proposition i ärendet jämlikt § 54 riksdagsordningen syntes kunna avlåtas utan hinder av att den för propositioners avlåtande i allmänhet stadgade tid gått till ända — att det sålunda jämkade förslaget måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

*Nils Sehlberg.*